

Mr. Shemsi AJVAZI, Azerbejxhan

QËNDRIMI I RUSISË NDAJ LIDHJES SHQIPTARE TË PRIZRENIT

Qëndrimi i Rosisë zyrtare ndaj Lidhjes së Prizrenit nuk dallon nga qëndrimi i saj ndaj lëvizjes çlirimtare shqiptare në përgjithësi. Ai ishte rezultat i aspiratave imperialiste ruse ndaj Ballkanit, të cilin Rusia e konsideronte hapësirë shumë të rëndësishme gjeostrategjike për kontrollimin e procesit të shpërbërjes së Perandorisë Osmane, me qëllim që të përfitojë sa më shumë nga ky proces, sepse Ballkani do t'i shërbente si "placdarm" për kontrollimin e shteteve evropiane dhe për pengimin e ekspansionit të tyre në drejtim të Lindjes, për të cilën Rusia ushqente aspirata të vjetra që nga koha e perandoreshës Ekaterina II, plot një shekull para se të fillonte kriza lindore.

Në momentin kur Ekaterina II arriti në fronin e Rosisë, diplomacia ruse filloi të ndërmarrë hapat për ta rikthyer prestigjin ndërkombëtar të Rosisë. Hapi i parë diplomatik i Ekaterinës II ishte afrimi me Austro-Hungarinë. Më 1780 ajo takohet në Mogilevë me perandorin Jozef, ku arrihet qëndrimi identik i Rosisë dhe i Austro-Hungarisë ndaj Turqisë dhe Polonisë. Pastaj e tërë vëmendja e diplomacisë ruse, të cilën e udhëhiqte vetë Ekaterina II së bashku me Potemkinin, u drejtua kah zgjidhja e çështjes turke dhe realizimi i të ashtuquajturit "projekt grek". Qëllimi i këtij projekti ishte dëbimi i tërësishëm i turqve (myslimanëve, Sh. A.) nga Evropa dhe krijimi i një perandorie greke në fronin e së cilës do të ulej nipi i Ekaterinës II, Konstantin Pavloviç, kurse Austro-Hungaria do të fitonte një pjesë të Gadishullit Ballkanik¹. Në vitin 1778 Ekaterinës II i lindi nipi i dytë,

¹ Istoria diplomatii, v. I. Moskva, 1941, f. 291-292.

të cilin e pagëzoi me emrin perandorak Konstantin dhe ia caktoi maminë greke që të përfitojë nga ajo dhe në moshë të njomë ta mësojë gjuhën greke, të cilën Konstantini më vonë do ta përsoste me ndihmën e mësuesve grekë. Edukimi i tij special bëhej me qëllim që të përgatitej sa më mirë për fronin perandorak me seli në Konstantinopojë. Planifikohej që Konstantini të sundonte në aleancë me Austro-Hungarinë, duke qenë i pavarur nga Sank Petersburgu si sovran i perandorisë së krishterë brenda hapësirës së Turqisë evropiane². Stambolli do të rikthente faktikisht emrin e vjetër Konstantinopojë dhe do të shndërrohej në njërin nga tri kryeqendrat e Rusisë, krahas Sank Petersburgut dhe Moskës. Kjo do të thoshte jo vetëm mbizotërim moral mbi botën e krishterë lindore, por njëkohësisht edhe një hap vendimtar në drejtim të sundimit mbi Evropën. Këtë plan diplomacia ruse e përgatiste në fshehtësi të madhe, duke marrë hapa të duhur për ta penguar dhe dobësuar reagimin e shteteve të tjera evropiane. Në këtë mënyrë, Perandoria Ruse dëshironte të fitonte të drejtën e përzierjes në çështje gjith evropiane. Për ta realizuar këtë synim, diplomacia ruse filloi të përdorë metodat e vjetra të ndikimit diplomatik, siç ishte agitacioni demagogjik te popullata sllave në vendet e jashtme. Për t'i arritur qëllimet e veta politike carizmi çdokund merrte qëndrimin e çlirimtarit ndaj të krishterëve. Qysh atëherë në politikën e jashtme të Ekaterinës II caktohen detyrat parësore të politikës së carizmit rus për shekullin XIX, ku përparësi kishte depërtimi në Ballkan³.

Më vonë në kohën e çështjes lindore, kur Rusia ishte dobësuar për shkak të disfatës në Luftën e Krimesë (1853-1856) dhe dëshironte ta rikthente autoritetin e humbur, duke filluar nga popujt sllavë filloi ta rizbatojë propagandën demagogjike nga koha e Ekaterinës II për t'u treguar si mbrojtëse dhe çlirimtare e sllavëve dhe të krishterëve të tjerë lindorë. Pasi që në atë kohë ishte e dobët, Rusia vepronte në bashkëpunim me shtetet e tjera evropiane, duke hyrë në lojëra të ndryshme diplomatike, sidomos me Austro-Hungarinë, e cila kishte aspirata të ngjashme dhe ishte shumë e ndjeshme kur ishte fjala për sllavët, të cilëve ua kishte drojën dhe i shihte si rrezik për perandorinë e vet.

² Lord Kinross, *Rascvet i upadok Osmanskoi Imperii*, Moskva 1999, përkthim rusisht, f. 439.

³ *Istoria diplomacii*, v. I, f. 292-293.

Në këto rrethana shqiptarët nuk ishin të përshtatshëm për t'u futur në skemën e politikës së Rusisë cariste në Ballkan pasi që nuk ishin sllavë dhe shumica e tyre nuk ishin as të krishterë. Për ta mënjeluar në tërësi çështjen shqiptare ajo e injoronte atë në çdo mënyrë apo mundohej t'i paraqiste shqiptarët si një element i huaj në mesin e popujve sllavë dhe të krishterë-lindorë. Për këtë çështje Rusia, për fat të keq, haste nganjëherë në mirëkuptim të shtetet evropiane. Qëndrimi i padrejtë i saj ndaj shqiptarëve nuk ishte gjithnjë i hapët, por në momentet kritike shprehej gjithnjë në dëm të tyre. Në fillim të verës së vitit 1875 fillon kryengritja e popullatës sllave në Hercegovinë dhe pas një kohe edhe në Bosnjë. Qeveria ruse konsideronte se ishte e domosdoshme ndihma për kryengritësit sllavë, por njëkohësisht nuk dëshironte të binte në konflikt me Austro-Hungarinë, e cila druate nga lëvizja sllave. Për këtë shkak, ministri i Punëve të Jashtme i Rusisë A. M. Gorcakov, meqë kishte parasysh dobësinë e Rusisë në atë kohë, vendosi që ndërhyrja në çështjet ballkanike të bëhet në bashkëveprim me këtë shtet. Dhe, në gusht të vitit 1875 Gorcakov në Vjenë deklarohet për domosdonë e ndërhyrjes së përbashkët në problemin turko-hercegovas. Me këtë propozim u pajtua edhe ministri i Punëve të Jashtme i Austro-Hungarisë, Andrash⁴.

Më 30 qershor 1876 Serbia i shpall luftë Turqisë. Në këtë akt kishte dorë edhe Rusia, e cila dërgoi 4000 vullnetarë, ndër të cilët edhe shumë oficerë në krye me gjeneralin Çerkasov, i cili edhe u emërua komandant suprem i Amatës serbe⁵.

Kjo luftë shtoi rrezikun për një krizë të përgjithshme evropiane dhe sidomos për një konflikt serioz ndërmjet Rusisë dhe Austro-Hungarisë. Me qëllim që të mënjanohej ky rrezik organizohet një takim i fshehtë i Aleksandrit II dhe Gorcakovit me Franc Jozefin dhe Andrashin në kështjellën e Rajhshtadit në Bohemi, më 8 korrik 1876. Në Rajhshtad nuk u nënshkrua asnjë konventë, madje asnjë protokoll. Përmbajtja e këtij "komploti" ruso-austriak është diktuar nga Andrashi dhe është shkruar nga ambasadori rus në Vjenë, i cili ishte i pranishëm në Rajhshtad. Pavarësisht nga kjo, Gorcakovi ia diktoi po ashtu njërit prej përcjellësve të tij përmbajtjen e kësaj marrëveshjeje. Këto dy shkresa, që dallohen nga njëra-tjetra në disa pika janë

⁴ Istoria diplomatii, v. II, Moskva, 1945, f. 23.

⁵ Po aty, f. 23.

dokumentet e vetme ku shënohen rezultatet e “takimit të Rajhshtadit”.⁶

Dokumenti në variantin e Gorckovit është dokumenti i parë që zbulon qëllimet e politikës së Rusisë cariste ndaj çështjes shqiptare dhe karakterizon mënyrën e trajtimit të shqiptarëve, qëllime këto që lanë pasoja të rënda në zhvillimin e ngjarjeve të mëtejshme të asaj kohe në viset shqiptare. Mund të thuhet lirisht se kjo tendencë e qëndrimit rus ndaj shqiptarëve ka vazhduar deri në ditët e sotme. Me qëllim sqarimi të kësaj tendence do të shtrojmë shkurtimisht përmbajtjen e takimit të Rajhshtadit dhe do t'i theksojmë dallimet ndërmjet këtyre dy dokumenteve të përmendura. Në Rajhshtad të dy palët u pajtuan se në rast të fitores së Serbisë “shtetet nuk do ta ndihmojnë krijimin e një shteti të madh sllav”. Megjithatë, me insistimin e Gorcakovit, Andrashi u pajtua për disa zgjerime të Serbisë dhe të Malit të Zi.⁷

Sipas versionit të Gorcakovit, Serbia do të fitonte disa pjesë të “Serbisë së vjetër” dhe të Bosnjës, Mali i Zi tërë Hercegovinën dhe një port në Adriatik, kurse sipas versionit të Andrashit, Mali i Zi do të merrte vetëm një pjesë të Hercegovinës, ndërsa pjesa tjetër e Hercegovinës dhe Bosnja në tërësi do të aneksohej nga Austro-Hungaria.⁸

Sipas versionit rus, Austro-Hungaria do të kishte të drejtën ta aneksonte vetëm “Kroacinë turke dhe disa pjesë të Bosnjës në kufi me të “sipas planit që do të përcaktohej më vonë. Këtu nuk bëhet fjalë për të drejtën e Austro-Hungarisë mbi Hercegovinën”.⁹ Në pikat e tjera të këtyre dy dokumenteve thuhet se në rast se shkatërrohet Turqia evropiane, Bullgaria dhe Rumania, sipas versionit rus, do të bëheshin principata të pavarura, kurse sipas atij austriak do të jenë provinca autonome të Perandorisë Osmane. Po sipas këtij versioni edhe Shqipëria do të bëhej provincë autonome e tillë, ndërkohë që në versionin rus Shqipëria nuk përmendet fare.¹⁰

Marrëveshja e Rajhshtadit fshihte në vete shumë embrione të keqkuptimit dhe të konflikteve, që dolën në shesh në kohën e

⁶ Istoria diplomatii, v. II, 1945, f. 29.

⁷ Istoria diplomatii, v. II, f. 29.

⁸ Po aty, f. 29.

⁹ Po aty, f. 30.

¹⁰ Po aty, f. 30.

ashpërsimit të “krizës lindore”, e sidomos pas Luftës ruso-turke (1877-78). Politika ruse ndaj Ballkanit në atë kohë i përmbahej planprogramit të Ministrisë së Punëve të Jashtme të Rusisë, në krye të së cilës ishte A. M. Gorcakov. Ky planprogram mund të ilustruhet me një raport të kësaj ministrie nga viti 1862, ku konstatohet se “... Rusia u mbeti besnike parimeve të veta të koordinimit të hapave politikë me interesat e saja”. Ndërkaq, kredoja kryesore e ministrit Aleksandër Gorcakov (ka shërbyer në diplomaci plot 65 vjet, 25 nga të cilat ka qenë ministër i Punëve të Jashtme) ishte: “Detyra kryesore e politikës së jashtme të Rusisë është mbrojtja e interesave të saja nacionale”¹¹.

Detyra e dytë e politikës së Gorcakovit ishte se duhet të bëhet çmos që në Evropë të mos bëhen kurrfarë ndryshimesh territoriale, ndryshime të barazpeshës, apo të sferës së ndikimit, të cilat do t’u shkaktonin dëme të mëdha interesave të Rusisë. Vetëm në këtë mënyrë Rusia mund të zente vendin e vet, të rikthente pozitën, autoritetin dhe ndikimin. Këto mendime të Gorcakovit i parafratoi ministri aktual i Punëve të Jashtme i Rusisë, Igor Ivanov në referatin e tij në seminarin kushtuar 200-vjetorit të lindjes së Aleksander Gorcakovit, mbajtur më 16 tetor 1998. Ai me admirim të madh konstaton dhe bën pyetje: “A nuk jehojnë në mënyrë aktuale edhe sot këto fjalë të diplomatit të madh rus?”. Pastaj, në vazhdim, duke folur për situatën në Ballkan, Ivanov citon fjalët e A. Gorcakovit që ai ia kushtonte rajonit në fjalë: “Çështja lindore nuk është vetëm çështje ruse, ajo ka të bëjë me realitetin e Evropës, të botës dhe me prosperitetin e njerëzimit e të civilizimit të krishterë”.

“Kanë kaluar mbi 100 vjet, klithte Ivanov, dhe ky postulat bëhet i vërtetë më tepër se kurrë. Rregullimi i problemeve ballkanike dhe, në rend të parë situata në Kosovë, është një ndër detyrat më të komplikuar të politikës evropiane dhe botërore”.¹²

Citati i lartpërmendur i Gorcakovit tregon më së miri se qëndrimi i Rusisë ndaj çështjes shqiptare kamuflohet me paragjykime konfesionale me qëllim që të ndikojë te shtetet e tjera evropiane po ashtu të ngarkuara me këto paragjykime. Në këtë mënyrë Rusia prejdukonte njëkohësisht arsyetimin e qëndrimit të saj të padrejtë

¹¹ E. Primakov, Rusia; Reforme i vneshnaia politika, Mezhdunarodnaia zhiznj, No 7, Moskva, 1998.

¹² I. Ivanov, Gorcakov paraqet epokë të tërë të diplomaicë ruse, Mezhdunarodnaia zhiznj, No 12, Moskva, 1998.

ndaj çështjes shqiptare. Mu për këtë arsye Rusia përpigëj gjithnjë që lëvizjes popullore çlirimtare të shqiptarëve t'ia atribuojë karakterin fetar dhe sidomos Lidhjes Shqiptare të Prizrenit, e cila u paraqit si lëvizje çlirimtare e organizuar. Për këtë shkak Rusia e konsideronte atë si të rrezikshme për interesat dhe synimet e saja në Ballkan.

Është e vërtetë se në organizimin e Lidhjes Shqiptare të Prizrenit kanë marrë pjesë njerëz me botëkuptime të ndryshme, ndër ta edhe me aso fetare islamike, por kjo ka të bëjë me realitetin historik të asaj kohe. Dihet se motivet e organizimit të Lidhjes së Prizrenit kanë qenë në radhë të parë mbrojtja e vatrave shqiptare, të cilat rrezikoheshin seriozisht nga politika e shteteve të mëdha evropiane dhe nga apetitet e fqinjve, që gëzonin përkrahjen e plotë të Rusisë. Siç pohojnë shkencat e drejtësisë, "motivët janë ato që zbulojnë karakterin e veprës". Prandaj, mund të thuhet se Lidhja e Prizrenit në të gjitha fazat e saja dhe sipas të gjitha përmasave hyn në radhën e organizatave çlirimtare që për popullin shqiptar ka një vlerë shumë të madhe dhe të përhjetshme.

Me qëllim që ta realizonte politikën e saj imperialiste në Ballkan, Rusia ka zhvilluar një aktivitet të ngjeshur diplomatik, sidomos në viset shqiptare, ku themelonte përfaqësitë e saja nëpër qendrat administrative, si në Shkodër, Manastir, Janinë, Shkup, në Prizren etj. Në këto qendra ajo dërgonte diplomatë të aftë, të cilët shënonin të gjitha aktivitetet dhe përshkruanin gjendjen ekonomike, shoqërore dhe kulturore të këtyre viseve. Ata i dërgonin rregullisht raporte ambasadës ruse dhe në Stamboll, por nganjëherë i dërgonin edhe drejtpërdrejt në Ministrinë e Punëve të Jashtme të Rusisë. Në arkivat ruse ekzistojnë materiale të shumta të periudhës së krizës lindore, të cilat kanë vlerë shkencore të dorës së parë për historinë e popullit shqiptar të kësaj periudhe, por edhe për çështjet me të rëndësishme të historisë ballkanike. Më i rëndësishmi është Arkivi i Politikës së Jashtme i Rusisë (AVPR), ku gjenden raportet e konsujve rusë nga Turqia evropiane e sidomos nga qendrat e lartpërmendura, që përmbajnë dëshmi të vlefshme për jetën ekonomike, shoqërore dhe politike të shqiptarëve. Sa i përket objektivitetit të tyre shkencor, ato janë të ndryshme varësisht nga

personalitetet që përfaqësonin politikën ruse në viset shqiptare dhe nga bindjet e tyre personale, politike dhe ideologjike.¹³

Materialet më interesante mund të konsiderohen ato të diplomatit të ri rus M. A. Hitrovo, i cili në mars të vitit 1861 u emërua konsull në Manastir, që në atë kohë ishte qendër e Vilajetit të Manastirit, apo e Vilajetit të Rumelisë. Që nga fillimi M.A. Hitrovo fillon ta studiojë me kujdes jetën shoqërore dhe ekonomike të shqiptarëve dhe të sllavëve maqedonas. Udhëtonte nëpër viset e Vilajetit dhe rezultatet e hulumtimeve të veta ia dërgonte bashkë me raportet e rregullta Ministrisë së Punëve të Jashtme dhe ambasadës ruse në Stamboll. Raportet e tij janë karakteristike për nga vërejtjet e hetueshme personale, pjekuria e konkluzioneve dhe vlerësimet e drejta të situatave. Hitrovo ka përcjellur me interesim dhe simpati të njëjtë zgjimin kombëtar të shqiptarëve, të sllavëve, të grekëve dhe të vlllehëve. Në vlerësimet e veta ai nuk idealizon as tejçmon këtë ose atë dukuri a aktivitet politikë M. A. Hitrovo në veprimtarinë e tij, në mendimin e tij për lëvizjet çlirimtare të popujve ballkanikë lidhur me rolin e Rusisë për çlirimin e tyre nga sundimi turk, i përmbahej një linje të pavarur të vet, sepse nuk ishte i ngarkuar me paragjykime religjioze. Shërbeu në Manastir në vitet 1861-64, pastaj në Stamboll si konsull i përgjithshëm i Rusisë (1864-68), për një kohë punoi në Rusi dhe më 1871 kthehet përsëri në Stamboll në pozitën e mëparshme. Ai mbante lidhje dhe korrespondencë me personalitetet shqiptare edhe gjatë kohës kur ishte në Rusi. Këto dokumente dhe materialet e tjera lidhur me aktivitetin e tij gjenden në Sank Petersburg në Repartin e dorëshkrimeve të Institutit të Letërsisë e disa edhe ndër dokumentet e ambasadës ruse në Stamboll.¹⁴

Konsullata e Rusisë në Prizren u hap në mesin e vitit 1878 me qëllim që t'i përcjellë për së afërmi ngjarjet rreth Lidhjes së Prizrenit. Konsull u emërua J. Jastrebov, diplomat që kishte shërbyer në Turqinë evropiane në kohën e Luftës ruso-turke (1877-78). Nga raportet e tij merret vesh se Jastrebov ishte sllavofil dhe me botëkuptime konservatore. Ai në çdo mënyrë mendohej t'i mbronte idetë e sllavizimit dhe me antipati të madhe e shikonte lëvizjen popullore shqiptare. Jastrebov e shihte veprimtarinë e Lidhjes së Prizrenit vetëm si reaksionare dhe asesi nuk donte të dinte për idenë e përkrahjes së

¹³ Irina G. Senkevich, *Albania v period Vostochnogo krizisa*, Moskva, 1965.f. 9.

¹⁴ I. G. Senkevich, po aty, f. 9-10.

lëvizjes çlirimtare shqiptare, siç bënte Hitrovo, i cili pas Kongresit të Berlinit e përkrahu idenë e çlirimit të shqiptarëve dhe luftën e tyre kundër Turqisë.¹⁵

Caktimi i Jastrebovit për konsull në Prizren simbolizon dhe karakterizon qëndrimin zyrtar të Rusisë ndaj Lidhjes së Prizrenit. Dokumente të vlefshme janë edhe ato në fondin personal të ambasadorit rus në Turqi, N.P.Ignatev, që gjenden në Arkivin Shtetëror Qendror të Revolucionit të Tetorit (CGAOR). Me interes janë po ashtu fondet e diplomatëve të tjerë, sikur A.M.Gorcakov, A.S.Jonin etj. Këto materiale përfshijnë periudhën e viteve 1860-1880.¹⁶

Në materialet e Zyrës diplomatike të komandës supreme të Armatës ruse, që gjendej në Edrene gjatë Luftës ruso-turke (1877-1878) ndodhet një dokument që ka të bëjë me Lidhjen e Prizrenit. Në të shënohet takimi i komandantit suprem të armatës ruse, E.I.Totleban, me një përfaqësues të Lidhjes së Prizrenit. Dokumenti dëshmon se në periudhën qershor-gusht të vitit 1878 një përfaqësues i Lidhjes Shqiptare është dërguar nga Prizreni në Edrene, ku atëherë ndodhej shtabi suprem i armatës ruse, me detyrë të posaçme që të mësojë për qëndrimin e Qeverisë ruse ndaj Lidhjes së Prizrenit dhe të sqarojë se çfarë mund të presin shqiptarët nga Evropa dhe çfarë nga Rusia. Në atë bisedë përfaqësuesi shqiptar ka definuar shkaqet që kanë shkaktuar rritjen e lëvizjes shqiptare pas Luftës ruso-turke. Ai pohon se formimi i shteteve të forta- Serbisë, Malit të Zi, Bullgarisë dhe Greqisë në kufi me Shqipërinë dhe njëkohësisht dobësimi i Turqisë, janë sinjale që tregojnë se shqiptarëve u kanoset rreziku i gëlltitjes së tyre nga fqinjët e përforcuar.¹⁷

Në pyetjen se çfarë dëshirojnë shqiptarët, përfaqësuesi shqiptar përgjigjet: “ Shqiptarët dëshirojnë për veten asgjë më tepër se që është bërë për popujt e tjerë të Gadishullit Ballkanik-pranimin e pavarësisë dhe të drejtën që të themelojnë principatën e tyre të pasaçme “. ¹⁸

Kjo deklaratë e përfaqësuesit të Lidhjes së Prizrenit vërteton se brenda lëvizjes shqiptare krahas programeve të tjera më të moderuara që nga fillimi i veprimtarisë së Lidhjes ekzistonte edhe programi për pavarësinë e Shqipërisë. Sa i përket historisë së themelimit të Lidhjes,

¹⁵ I. G. Senkevich. Po aty.f. 10.

¹⁶ Po aty, f.12.

¹⁷ I.G.Senkevich, po aty, f. 116.

¹⁸ Po aty, f. 117.

përfaqësuesi pohon se pushteti turk ka marrë pjesë në organizimin e saj dhe se atë rast qëllimi i pushtetit turk ka qenë të tregohet se realizimi i vendimeve të Kongresit të Berlinit është i pamundshëm dhe që të zvogëlohen sa më shumë humbjet territoriale të Turqisë. Megjithatë, pushteti turk, duke përkrahur Lidhjen në fillim, nuk mundi që asaj t'ia imponojë ndikimin e vet.¹⁹

Qëndrimi i Rusisë del në shesh kur Totleban thotë: Në ekzemplarin e pastër të protokollit të kësaj bisede, i cili u shkrua për ministrin e Punëve të Jashtme N.K.Grish dhe për ambasadorin rus në Turqi, A.B.knjaz Llobanov-Rostovski, të gjitha formulimet janë zbutur, por edhe thëniet e Totlebanit janë shkruar me një stil më të kujdesshëm: “ Rusia bashkëndjen më të gjithë popujt dhe i kupton synimet e tyre të ligjshme e të drejta ... ajo këto ndjenja po ashtu i ka edhe ndaj shqiptarëve nëse ata me sjelljet e tyre i arsyetojnë këto simpati, që do të thotë të vendosin marrëdhënie miqësore dhe fqinjësore me malazeztë, serbët, bullgarët e grekët, duke ua lëshuar ato vende për të cilat ka vendosur Kongresi i Berlinit që t'u dorëzohen shteteve fqinje me Shqipërinë”. Ngjarjet në Turqinë evropiane në kohën e “ krizës lindore “ janë përcjellur edhe nga shtypi rus i cili përkrahte në përgjithësi politikën zyrtare të Rusisë në Ballkan. Sipas shkrimeve të atij shtypi, Lidhja e Prizrenit jo vetëm që ishte pjellë e Portës, por edhe vegël e saj. Të gjitha përpjekjet e lëvizjes kombëtare shqiptare vlerësohen në mënyrë negative, jo si përpjekje e popullit shqiptar, por e myslimanëve fanatikë, të cilët luftojnë për ruajtjen e sundimit osman. Përveç qëndrimit zyrtar të Rusisë dhe shtypit të saj është e rëndësishme të thuhet se edhe qëndrimi i historiografisë ruse ndaj Lidhjes së Prizrenit dhe lëvizjes çlirimtare shqiptare në përgjithësi dallon nga ai zyrtar në krahasim me të cilin është pozitiv e sidomos qëndrimi i historianëve të njohur Irina Senkeviç dhe Galkin, të cilët demantojnë pohimet zyrtare të Rusisë për Lidhjen Shqiptare të Prizrenit dhe për lëvizjen shqiptare në përgjithësi.

¹⁹ Po aty.

Mr. Shemsi AJVAZI

RUSSIA'S POSITION ON THE ALBANIAN LEAGUE OF PRIZREN

SUMMARY

Tsarist Russia in times of the Albanian League of Prizren pursued its traditional anti-Albanian policy by supporting Southern Slavic neighbouring countries (Serbia and Montenegro) and harming national interests of the Albanian people.

According to Reich-stat agreement of 1886 held in Bohemia, Austro-Hungary and Russia amongst other things came into agreement for Serbian expansion to the south, respectively Kosova, while Montenegro expanded into parts of Herzegovina.

Tsarist Russia aiming to increase its influence in Balkans and to support Southern Slavs opened liaison offices in Manastir, Shkup, Shkodra, Janina and Prizren. Through these offices it closely and with great interest followed developments in this part of the Ottoman Empire, and gave instructions as to how should be acted and what measures to undertake in favour of South Slavic peoples. Of course, its information's were subjective and the Albanian movement issue was treated in biased and unfair way.

According to the Russian official sources and Russian press of the time, the Albanian League of Prizren was not only a High Porte's creature, but also a tool on its hands.

Actions of the Albanian League were highly negatively regarded by these circles. Furthermore, according to Russia, the League efforts were pro-Islamic and aimed preserving the ottoman rule in the Balkans.